

עבודת שלשת ימי הגבלה

תניא: שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו. הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות. הוסיף יום אחד מדעתו, מאי דריש? 'וקדשתם היום ומחר', היום כמחר, מה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו. ולילה דהאידינא נפקא ליה, ש"מ תרי יומא לבר מהאידינא. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו? דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא.

ופירש מן האשה, מאי דריש? נשא ק"ו בעצמו, אמר: ומה ישראל שלא דיברה שכינה עמהן אלא שעה אחת וקבע להן זמן אמרה תורה 'והיו נכונים וכו' אל תגשו אל אשה', אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו? דכתיב 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם' וכתוב בתריה 'ואתה פה עמוד עמדי'. ואית דאמרי 'פה אל פה אדבר בו'.

שבר הלוחות, מאי דריש? אמר: ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה 'וכל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו? שנאמר 'אשר שברת' ואמר ר"ל יישר כחך ששיברת (שבת פ"ז ע"א).

עיון בדברי חז"ל הללו מעלה כמה תמיהות;

א. מה ראה משה רבנו בהבנתו להצריך להוסיף יום אחד?

ב. משה רבנו מהווה סמל ודוגמא לדורות לכך שכל מה שעשה היה אך ורק על פי ציוויו של השי"ת, וממילא רצון ה' היה לפרוש ולהתקדש יומיים כפשט לשון הפסוק "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם" (שמות יט, י), ומפני מה לכאורה ראה כאן משה רבנו הכרח לשנות כביכול ממה שנצטווה ולהוסיף מדעתו יום נוסף, הגם שמשה דרש והביא סמך לזה מהפסוק כמובא בגמ' "וקדשתם היום ומחר היום כמחר מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו" וכו', עדיין היא גופא קשיא מה הניאו לזאת?

ג. השאלה מתחזקת יותר, שהרי אם הסכים הקב"ה עמו מדוע מתחילה לא צוה עליהם במפורש שיתקדשו ויטהרו שלושה ימים, מה פשר השינוי בין הציווי הברור לבין הפרשנות שניתנה לכך?

ד. נקודה אחרת הטעונה בירור לכשעצמה, [שבת פח.] "ויתצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם". וכבר נתקשו הראשונים (עיין תוס' שם ד"ה כפה) הרי עם ישראל הקדימו נעשה לנשמע, ואין לך הבעת רצון לקבל התורה יותר מזה, ולשם מה הוזקק הקב"ה לכפות עליהם ההר כגיגית?

כמו כן יש להבין מה המדרגה לה זכו עם ישראל ע"י אמירתם "נעשה ונשמע" ושמה נאמר כי הצהרה על עשיית הדבר וקיום הפקודה לפני ההאזנה לידיעה מה נדרש ממך ליישם ולבצע יכולה להורות על חסרון בהבנת העניין? ה. "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר: אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו (והיינו דאמר חזקיה) מאי דכתיב [תהילים עו, ט] משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה? אלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה.

מבואר מדברי חז"ל כאן שעד קבלת התורה היה העולם עומד על תנאי שאם יקבלו את התורה מוטב, ימשיך העולם אז להתקיים כפי שהיה, ובאם לא ח"ו יחזור העולם לתוהו ובוהו, ואימתי נתקיים התנאי ונעמד העולם על תילו, רק לאחר שקיבלו בני ישראל את התורה.

ולפי דברים אלו ודאי יש להשתומם, הכיצד זה עיכב כביכול משה רבנו את קבלת התורה ביום נוסף ובכך הועמד העולם כביכול בעוד יממה של ספק גורלי אם יחזור לתוהו ובוהו, אלא ודאי שאם לא היתה למשה רבנו סיבה רצינית וטעם מהותי לעשות זאת לא היה מעכב את מתן תורה ואפילו לא בשעה קלה.

פתחו לי פתח – אתערותא דלתתא

והנראה בביאור הדברים, בהקדים ביאורם של חז"ל על הפסוק "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" [בראשית כח, יז]

מלמד שנעקר הר המוריה ובא לכאן. ואם תאמר כשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עיכבו שם? איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו?! איהו עד חרן אזל, כי מטא לחרן אמר: אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ.

הרי לך כי מן השמים אין מעניקים לו לאדם כלום עד שיתעורר מעצמו באתערותא דלתתא ולהקריב ולמסור מעצמו רק אז יסייעוהו מן השמים, וגם כאן כיון שיעקב אבינו לא נתן דעתו להתפלל בבית המקדש, מן השמים לא עיכבוהו והניחו לו ללכת לדרכו, אמנם כאשר התעוררו רגשותיו בחרטה על שלא התפלל במקום שהתפללו אבותיו וכפועל יוצא מיד נתן דעתו לחזור אזי מן השמים ראו את רצונו הכנה והטהור וסייעו לו ע"י קפיצת הדרך.

זהו הלקח וזהו המסר אותו צריכים לדעת, מן השמים אין נותנים כלום, רק אם מעורר עצמו לעשות הטוב והישר אז ייפתחו בפניו השערים ויטיישרו הדרכים למען יוכל להפיק את רצונותיו ולהוציאם מן הכח אל הפועל.

לימוד זה עולה גם ממעשה הלוחות, לוחות הראשונות נכתבו בכתב אלקים אך לא זכינו שיישאר אצלנו, ובעוון העגל השתברו על ידי משה שבירידתו מן ההר קלטה אזנו את קולות המחולות והרגיש את גודל ריחוקם של העם מן התורה ומצוותיה, ואז גמלה בליבו ההחלטה לשובם על כי עדיין אינם ראוייה התורה להינתן לבני ישראל, אחריהן באו הלוחות השניות, שנאמר בהם [שמות לד, א] 'פסל לך', הן היו מעשה ידיו של משה, בהם השתתפו בני ישראל על ידי שהתעוררו בהחלטה שרירה וקיימת לשנות דרך, ולכן נשמרו בינינו.

קיום התורה בכל מצב הוא בגדר תיקון חטא

זהו גם הביאור בהא דאיתא (תנא דבי אליהו רבא כ"א) "מיום שנשתברו הלוחות נגזרה גזירה שיהיו לומדים מתוך הצער והדוחק ומתוך העוני" וכו', אין זה בתור עונש גרידא, אלא הוא בגדר תיקון העיוות שנעשה על ידי חטאם, כי לאחר שבירת הלוחות יצטרך האדם לעמול ולעסוק בה מתוך מצבים לא קלים, גם כאשר 'צר ומצוק מצאוני' עם כל זה 'מצותיך שעשעי' [תהלים קיט קמג], ורק

כאשר יוכיח שגם אז אין הוא סר מלימוד התורה וקיומה בזה יתוקן מה שחסרו בלוחות הראשונים.

כיוצא בו עניין הפרישה שפרש משה רבינו מאשתו מפני שדן קל וחומר בעצמו, שהרי כל המעשים האלו נועדו ליצור התעוררות מסויימת בעם, משה ידע והבין שבני ישראל טעונים הכנה כלשהי בכדי לקבל ולנחול את תורת האלהים, אשר על כן הפרישם מנשותיהם למען ייחשב להם כהתעוררות מצידם, וממילא עשה גם הוא קל וחומר שעל ידו יצטרך בעצמו לעשות איזה דבר שיהא נחשב כפתיחת פתח מצידו, בעבור יוכל לרכוש ולהשיג מעלות נשגבות בנבואה ובדרגת רוח הקודש בהתאם לאדם כערכו ובמעלתו, עמד ופירש מאשתו והסכים עמו הקב"ה.

השתתפות האדם בהגשמת רצונותיו

על דרך זו מובן מה שהיה משה נחוש בדעתו להוסיף יום אחד על ימי הפרישה, הגם שעל ידי זה נתינת התורה התעכבה ביום אחד, היה זה עיכוב הכרחי ומחויב המציאות, כיון שחש משה והרגיש כי בני ישראל עדיין אינם ערוכים ומוכשרים לגמרי בשביל לקבל את התורה, אילו קיבלו אותה אז, סופה שלא היתה נשאת אצלם, באשר לא לקחו חבל בהכנה, ואפילו מועטת, מצידם ומעצמם, לכן היה זה מתבקש מאליו להוסיף יום אחד מדעתו, כדי שייחשב להם יום זה כעסק והכנה לקראת המעמד הנורא, ואם כן איפוא אפשר שהתורה תתקיים בידם.

הרי לך כי כל שלושת הדברים שעשה משה רבינו, אינם דברים נפרדים אלא כולם ענין אחד הם, אבן יסוד בהשקפת התורה הוא כי בכל דבר שירצה בו האדם בעבודת ה' להוציאו מן הכח אל הפועל יוכרח הוא מצידו להשתתפות עצמית, אילו יעניקו לו את מבוקשו בלא רצון עצמי לא יהיה זה נחשב לכלום ואין הוא מובטח כי הדבר יתקיים בידו, רק כאשר האדם מעורר עצמו אז מן השמים ממלאים רצונו.

מערכות הטבע הרוחניות

כשם שישנם מערכות חוקים טבעיים שבהם ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, והם יום ולילה קיץ וחורף לא ישבתו, וכן כל מערכות טבע הבריאה מתפקדים

כפי שקבע להם הבורא. כמו כן קבע וחקק הקדוש ברוך הוא מערכות טבע רוחניים לעבודת ישראל בתורה ומצוות, וכמו שהיטיב ללמדנו האוה"ח הק' [שמות ט, יט] "ויש לך לדעת כי בחינת הקדושה לא תקדים אלא למזמין אותה ומעיר על הדבר והוא מאמרם ז"ל [זהר ח"ג צ"ב] באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא. לכן כיון שנתן יעקב אבינו דעתו לחזור להתפלל בבית המקדש מיד קפצה לו הארץ, אבל קודם לזה כאשר עבר במקום המקדש ולא נתן אל ליבו להתפלל שם, גם מן השמים לא עיכבוהו, כי כן היא המידה, יתעורר האדם מעצמו, ואז יסייעוהו.

וכפי שחרט המלבי"ם בקולמוסו [ירמיה ל, כב] "אולם כלל האומה יהיו לי לעם תחלה ע"י צדקתם ומעשיהם, ועל ידי כך אנכי אהיה לכם לאלהים, שעל ידי אתערותא דלתתא יתער אתערותא דלעילא לפי מעשיהם".

אין קונים אלא בעמל

"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" (פסחים נ.) – לא בשכלו אלא בידו, פירוש: מה שקנה בהשתדלותו בעמל. מכאן שלעולם הבא אין תורתו של אדם נדונה לפי כשרון שכלו, אלא לפי עמלו בתורה. וכן מפורש בכתוב (משלי טז, כו): "נפש עמל עמלה לו" – רק מה שעמל בו שלו הוא כי נעשה קנין בנפשו. נמצא, שחכם מהיר השכל, חזק הזכרון ובעל הרבה ידיעות, אבל יגיעתו בתורה היתה מעטה – יהיה עם הארץ לעולם הבא! ואילו אחר ששכלו גס, זכרונו חלש וידיעותיו מעטות, אבל עמל ויגע הרבה בתורה – ישיג הרבה בעולם הבא, מפני שמה שרכש על ידי עמלו הוא כולו שלו. והיינו בחינת "עולם הפוך ראיתי – עליונים למטה ותחתונים למעלה" (פסחים שם).

נמצאנו למדים, כי מהיר השכל אשר לא יזדרז ויעמול ללמוד, יהיה חלש ההשגה לעולם הבא. אבל הזריז בעמלו, הוא אשר יהיה מהיר בהשגתו בעולם הבא, זהו שכרו חלף זריזותו. זה ביאור מה שכתוב במסילת ישרים פרק ז': "הזריזות היא מדת שלמות גדולה... ומי שמתגבר ותופש בה כל מה שיוכל, הנה לעתיד לבוא יזכה לה באמת, אשר הבורא ית' יתנה לו בשכרו, חלף מה שהשתדל אחריה בזמן עבודתו". (מכתב מאלוהו ח"ג עמ' 20).

לא הכשרון קובע אלא היגיעה המתמדת

בעל המכתב מאלהו מאלפנו בינה בענין עמל התורה, עתידו של האדם בעולם הבא אינו תלוי ברמת ידיעותיו ובגודל כשרונו של אלא בעיקר בעמלו וביגיעתו, ככל שישקוד לעמול יותר, כנגד זה תגדל ותתעצם זכותו לעתיד לבוא. והסברם של דברים הוא כפי שנתבאר, עיקר זכותו של האדם באה לא בגין מה שמשיג בשכלו מכח כשרונותיו בהם ניחן והתברך, בזה אין כל חידוש, וכשם שאין לו להשתבח ולקבל שכר על מעלה חיצונית שבגופו כיון שמעצם ברייתו כך הוא, כמו כן כח תפיסתו וזכרונו, השבח שבזה מגיע לבוראו ולא לו. ובמה איפוא יוכל להתפאר ולהשתבח? רק בגין מה שנתן מעצמו, מה שטרם והכין במאמצים מתוך עמל רב. ולכך כשאדם מכין עצמו לקבל, אזי, כפי הכנתו כך זוכה לקבל.

הדבק בתורה בחייו חושב בה גם לאחר מותו

על אותה הדרך כתב מרן הגרא"א דסלר זצ"ל לבאר גם כן את שנאמר לגבי הצדיקים לעתיד לבא "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע" וכו', שילמדו הצדיקים מעונשי הרשעים את אמיתת משפטו ית' ועד כמה מדוקדקים דיניו בדקי דקות. היינו שישבו ויסתכלו במעשי הרשעים בהסתכלות בבחינת העוה"ז (אם בזכרון או במשל) ועל גבי זה ילמדו אמיתת משפטו ית' בדקות הבחנות האונס והשוגג והמזיד, והבחנות ההנאה לעומת העמל וכו'. הרי כאן גם תיקון ההבחנה הזאת התחתונה ע"י בואה לתכליתה, כי ילמדו על גבה גילויי כבודו ית'. וכן להיפך, מי שלא דבק בתורה בחייו, ומחשבותיו היו בפירוד ממנה, לא יוכל לחשוב בדברי תורה לאחר מותו כלל. וכבר ביאר הגאון רבי צבי ברוידא זצ"ל דברים נפלאים ונוראים במשלי א':

אנו מוצאים את עצמנו חושבים בדברי תורה ואין אנו מתפעלים ותמהים על זה כלל, כי דבר פשוט הוא בעינינו כי אנו מסתכלים באיזה ענין וחושבים ומעיינים בו. אבל שלמה המלך ע"ה ראה נפלאות בזה. הלא אמר: "חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה" וכו', מי שמע קולות החכמה ואיפה היא צווחת? אבל היודע את הנפלאות שבאפשרות המחשבה בתורה, וכי אפשרות זו פתוחה לכל אדם, הרי זו היא הקריאה היותר חזקה.

ושם: "עד מתי פתאים תאהבו פתי כו' תשובו לתוכחתי כו' אודיעה דברי אתכם. יען קראתי ותמאנו כו' גם אני באידכם אשחק כו' אז יקראוני ולא אענה

ישחרונני ולא ימצאונני" – מי שלא דבק בתורה בחייו, מי שהתורה לא נעשית מהותו בחייו, הוא לא יוכל להבחין במחשבתו מחשבה בתורה לאחר מותו, אם גם ירצה לשנן כל היום דברי תורה, הנה מחשבתו לא תתפוס אותם כלל. זהו חסד מיוחד אשר תתפוס מחשבת האדם בחייו את עניני התורה גם אם אין מהותו תורה, אבל לאחר מיתה ענין המחשבה חוזרת למתכונתה, וכל שאינה מציאות בו אינה נתפסת במחשבתו כלל. "באידיכם אשחק אלעג בבא פחדכם" – נקמת התורה על חילול כבודה! "יקראונני ולא אענה" – התורה תתנהג עמו במדת הדין. יחדלו הרחמים, ומי שלא שם חייו לתורה, לא יזכה בשום אופן לתפוס תורה במחשבתו. "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו (תלמוד שדבק בו והתאחד עמו) בידו", וזהו שכתוב בשל"ה וכן בכתבי הרש"ז ז"ל כי התורה שקנה האדם היא העוה"ב שלו, ומתבאר ע"פ הנ"ל.

וזהו ביאור מש"כ בראש דברינו: "נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו" – מקנין תורת אמת צומחים חיי עולם. וכשאינן לאדם שם האפשרות למחשבת תורה, לא שייך כלל חיי עולם אצלו. (מכתב מאליהו ח"א עמ' 217).

ולפי מה שנתבאר נראה להבין פשט בדברי הגמ' בשבת שם "מלמד שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית".

עומק הכרזת ה'נעשה ונשמע' שבקעה כאחת מכל עם ישראל במעמד הר סיני התאפיינה בחשיבותה לא רק מחמת עצם ההתבטלות וההצהרה שמוכנים הם לעשות עוד לפני ששומעים, אלא היה כאן איזה ביטוי של מוכנות מצד עם ישראל מעצמם להיות מוכנים ומוכשרים לקבל תורה.

בחלק של ה'נעשה' הם בעצם קראו בקריאה גדולה שמוכנים הם לעצור את עצמם מבפנים מול כל הוראה איזו שתהיה מגבוה גם אם יצטרכו להקריב ענין גשמי או חומרי, כזה או אחר. גם אם יצטרכו להתעלות על עצמם לכופף מידה, לשבר תאוה וכיוצ"ב, הרי הם נכונים לכך. ממילא, אדרבה, עומק כוונת ה'נעשה' מוכיחה על ריבוי החכמה שהיתה בהם כיון שאדם שמצהיר לפני ששומע שהוא מוכן ומזומן לעשות ולקיים כל הוראה שתושט עליו הרי זה מעיד על מוכנותו ופקחותו בהצהרתו שהוא מוכן עם כל ההכנה הנצרכת והנדרשת כדי להיקרא שומע אמיתי. כאשר באה איזו פעולה מצד עם ישראל, הכשירו עצמם לקבל

תורה, וכדי לבדוק את אמיתות דבריהם שאין זה רק מן השפה ולחוץ, לבחון אם אכן הם עומדים במדרגה זו בפנימיותם, כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית. במילים אחרות, לא באה כפיית ההר כגיגית על מנת לכפותם לעשות דבר בעל כרחם, נגד רצונם, אלא המטרה היתה לבדוק אם אמירתם 'נעשה' באה מהכרה פנימית שרוצים באמת לקבל את התורה הגם שיצטרכו מכח זה לרסן את עצמם מהשפעת החומר ולבלום את התאוות מבית ומחוץ, ובמבחן התוצאה, אם רצונם זה נובע ממקור פנימי אזי כפיית ההר לא תמנע מהם לקבל התורה אלא הרי זה כמי שכופים אותו לקבל דבר שבתוך תוכו רוצה הוא וחפץ בו, אך אם לבסוף לא יקבל יוכיח הדבר שהצרתם לא באה מפנימיות אלא כאמירה בעלמא שאין לה משמעות ערכית המורה על מוכנות לקבל תורה, וכאשר חסר את התנאי הבסיסי הזה, המשקף את המעצורים אותם זקוק האדם לעשות לעצמו קודם שמקבל תורה, להבין ולקבל על עצמו שמוכן לשבר תאוה ולכופף מידה בשביל תורה, אזי העיקר חסר מן הספר ולא תועיל כאן שום עצה בכדי שיוכל לקבל תורה וממילא 'שם תהא קבורתכם', כי היוותרות באותו מצב בו האדם קבור בקברות התאוה והחומריות בלא שום שייכות לתורה ובהעדר קבלת התורה, אין לך קבורה גדולה מזו.

דם פסח ודם מילה

ומעתה נראה שנפתח לנו פתח להבין דברי חז"ל העוסקים בענין יציאת מצרים וקבלת התורה כתכלית היציאה, והזכות אשר בגינה זכו לקבלת התורה. ידוע ומפורסם מה שמובא בפרקי דרבי אליעזר שבזכות שתי מצוות דמים זכו עם ישראל לחיי תורה וחיי חרות, יצאו מעבדות וממות לחיי אורה וגאולה – דם פסח!!! ודם מילה!!!

ולכאורה מה ערכם וחשיבותם של מצוות אלו עד שבזכותם זכו למה שזכו? עוד איתא במדרש:

"והיה הקב"ה מבקש לגאלן ולא היתה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומול אותם. והרבה מהם לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקב"ה שיעשו הפסח, וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם ונושבות בגן עדן מן הרוחות שבגן עדן והלכו ונדבקו באותו הפסח, והיה

ריחו הולך מהלך ארבעים יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה ואמרו לו: בבקשה ממך האכילנו מפסחך, מפני שהיו עייפים מן הריח. אמר להם: אם אין אתם נמולים אין אתם אוכלים. מיד נתנו עצמם ומלו. ונתערב דם הפסח בדם המילה, והיה הקדוש ברוך הוא עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו. שנאמר ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי (שמות רבה יט, ה)

ודברי המדרש צריכים ביאור:

א. כיצד יתכן שסירבו ישראל למול את עצמם, וכי אפשר שהיו מוכנים להשאר עבדים במצרים והעיקר שלא לפצוע את עצמם? הרי סבלו שם סבל כל יתואר לעומת אותה הפציעה שבמילה.

ב. מהי אותה רוח גן עדן שהיתה מנשבת ונדבקת בקרבן הפסח והגבירה את ריח הצלי?

ג. היאך קרה הדבר שהשתכנעו ישראל למול בשביל לאכול חתיכת בשר? מה היה הגורם לכך?

ד. על שום מה היה דבר זה חביב לפני הקב"ה עד כדי שהיה עובר ומנשק להם לכל אחד ואחד, והרי בתחילה לא רצו, ורק אחר שהריחו את הצלי נכנעו והסכימו, ממילא יש פתחון פה לטוען לטוען שהיתה זו הסכמה מאולצת.

ה. עוד יש לעיין דלכאורה מצינו סתירה בדברים:

"ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים" ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (ג יב, יג)

ופירש רש"י "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים? דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר 'כי אהיה עמך' וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל".

כששאל משה רבנו את הקב"ה בזכות מה יגאלו, הודיעו הקב"ה שאין בידם מצוות ואשר על כן יגאלו בזכות התורה שעתידיהם הם לקבל "בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על ההר הזה". ומאידך למדנו עכשיו שזכות דם

פסח ודם מילה היא שעמדה להם להיוושע ולהיפדות מבית עבדים, ואם כן, הדבר טעון הסבר, האם נגאלו בזכות ההווה (דם פסח ומילה) או בזכות העתיד (קבלת התורה)?

ברם הדבר יתיישב על פי המבואר לעיל, ויסוד הדברים אחד הוא, קודם שקיבלו עם ישראל את התורה היה צורך לברר שהתורה שמקבלים לא רק תהיה בידם כחפץ ללא שימוש אלא אף תתקיים אצלם, ולשם כך לא היה די רק בדיבורים אלא היה הכרח לעשות מעשים המוכיחים כי אכן מוכנים הם לכך, והיאך יחקק המסר בליבם ויעשה רושם בנפשם? בכך שיעשו דבר מעצמם, מעל ומעבר לכוחותיהם הרגילים, רק אז יוכח שאכן ראויים הם לקבל תורה.

לכן נצטוו דוקא על דם פסח ודם מילה, אלו הדברים אשר מוכיחים שמוכנים הם לא רק לקבל תורה גרידא אלא גם לתת את עצמם, גופם ונפשם למען תורה. דם מילה ודם פסח הם המשקפים את כניסתם תחת הנהגת השי"ת. השיא בביטול עבודה זרה מקרבם אירע על ידי דם הפסח, שהרי הטלה היה אלהיהם של המצריים, וכששחטוהו ואכלוהו הראו בזה לעין כל את הניתוק הגמור מכל זיקה לעבודה זרה ומאידך קבלת אלהותו יתברך. בדם המילה הפגינו ישראל את מסירות נפשם לתורה ולקבלת עול מצוות, ללא חשבונות ושיקולים כאלה ואחרים.

אלא שצריך הדבר לבוא ע"י האדם מעצמו לכן אומר המדרש השיב הקב"ה בקרבן הפסח רוח גן עדן, איזה ענין ובחינה רוחנית שלא יהיה רק גשמיות כיון שממקום שבאו ממ"ט שערי טומאה לא יכלו להתרומם להגיע למקור של הרגשים בזה, והיה זה בחינת אתערותא דלעילא אשר גרמה להם לחוש איזה בחינה שלא הכירו עד עתה, וע"י כך הביעו את רצונם הגדול לתת את עצמם בשביל שהתורה לא רק תתקבל על ידם אלא אף תתקיים אצלם כמבואר.

וכשראה כן הקב"ה שהדברים כל כך חביבים עליהם עד כדי שנותנים את עצמם בשביל תורה וראה שמתקיים התנאי הבסיסי מה שלא היה קיים אצל שאר אומות העולם ומוכנים ישראל להקריב בשביל תורה היה עובר ומנשק כביכול לכל אחד ואחד מהם.

שהרי אין לו נחת רוח בעולמו יותר ממה שרואה שהיהודי נותן את עצמו ומקריב תאוותיו, מתגבר ובולם ועל ידי כך מתרומם, כדי להיות מוכשר לקבל את תורתו.

בן ישיבה – מוסיף מעצמו

כל בן תורה הבא לישיבה צריך לידע יסוד זה כי הישיבה היא בבחינת 'מתן תורה', הישיבה יש לה רוח תורה ורוח קדושה, בכל ישיבה המיוסדת על פי דרך אם הישיבות מכניס תופס הישיבה לתוכה את תמצית לבו ונפשו הטהורה ברוח ישראל סבא להעביר הלאה כל מה שקיבל מרבתיו שקיבלו מרבתיים עד למעלה בקודש. זוהי הישיבה, והבא לתוכה הוא כמו שבא לדבר מתוקן והכל מונח לפניו, עם כל זה יתכן שיצא מהישיבה ריקם ממש, וכיצד יקרה הדבר? אם לא יקבע לו סדרים ללמוד, ותפילותיו יהיו בבלי כוונה, לא יהיה לו אפילו ריח תורה, מפני שלא עשה שום דבר מעצמו... הוא אמנם הלך בסדרי הישיבה אבל לא הוסיף מעצמו כלום, לא עמל לקנות את אותה הרוח של תורה ולא הקדושה בקנין גמור ושלם, לא דימה את עצמו לאברהם אבינו שהתחזק בצדקו מאליו, לא יגע עצמו שיהיו הדברים מסורים ללבו ושיכנסו לתוך תוכו של לבו, לכן יציאתו מן הישיבה הרי היא כביאתו לה, ריקם מכל. היסוד הוא שצריך לשם לב שיקנה הדברים לעצמו ולא לסמוך על ההרגל.

מוסיף והולך...